

**LIETUVOS SOCIALINIŲ MOKSLŲ CENTRO
TEISĖS INSTITUTAS**

Biudžetinė įstaiga, A. Goštauto g. 9, LT-01108 Vilnius.

Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 305674949.

Instituto duomenys: biudžetinės įstaigos filialas, Ankštoji g. 1A, LT-01109 Vilnius.

Tel. +370 (5) 249 7591, el. p. info@teise.org, filialo kodas 305674130.

Teisingumo ministerijai

2023-03-14 Nr. *22-10-(1,8)*

Į 2023-02-21 (1.36) 2T-194

rastine@tm.lt

martynas.dobrovolskis@tm.lt

**NUOMONĖ DĖL BAUDŽIAMOJO KODEKSO BENDROSIOS DALIES PAKEITIMO
IR PAPILDYMO PROJEKTO**

Pritardami Projekto tikslams ir nemažai daliai Projekte patiekiamų siūlymų, kartu reiškiamo keletą pastabų bei pateikiame papildomų pasiūlymų, kurie galėtų spręsti tam tikras BK bendrosios dalies reguliavimo srityje kylančias problemas.

Jurisdikcijos korekcijos

Lietuvos Respublika yra nepagrįstai išplėtusi savo baudžiamąją jurisdikciją nesunkių ir neatsargių nusikaltimų ir net baudžiamųjų nusižengimų atžvilgiu nepaisant jų padarymo vietos, padariusio asmens pilietybės ir netgi veikos abipusio baudžiamumo kriterijų. T. y. numachiusi universaliąją jurisdikciją (BK 7 straipsnio 12 p.): disponavimui mažu ar didesniu kiekiu narkotinių ar psichotropinių medžiagų neturint tikslo jų platinti (BK 259 str. 1 ir 2 dalys), teisėto disponavimo narkotinėmis, psichotropinėmis, stipriai veikiančiomis ar nuodingosiomis medžiagomis taisyklių pažeidimui, įskaitant ir padarytam dėl neatsargumo (BK 268 str.), neteisėtam disponavimui stipriai veikiančiomis ar nuodingosiomis medžiagomis be kvalifikuojančių aplinkybių (BK 267 str. 1 dalis). Toks baudžiamosios jurisdikcijos išplėtimas yra neadekvatus nei teisėtumo ir teisėtų lūkesčių, nei proporcingumo ar racionalaus teisės saugos resursų panaudojimo požiūriais. Universalusis jurisdikcijos principas turėtų būti naudojamas visuotinai pripažįstamų, pačių pavojingiausių nusikalstamų veikų persekiojimo įgyvendinimo užtikrinimui (pasak A. Neveros „už tas [nusikalstamas veikas], kurių padarymas kelia grėsmę tarptautinei teisėtovai“).¹ Minėtos veikos (nesunkūs, neatsargūs nusikaltimai, netgi baudžiamieji nusižengimai) neatitinka šių kriterijų. Juolab, kad vis daugėja valstybių, kuriose kai kurios iš minėtų veikų yra dekriminalizuojamos ar netgi legalizuojamos.

Kartu atkreiptinas dėmesys, kad į BK 7 str. 12 p. aprėptį patenka ne tik nusikaltamos veikos, bet ir sąvokų išaiškinimus apimantis straipsnis (BK 269 str.), kas, ko gero, yra techninė klaida.

¹ Nevera, A. (2006). Valstybės baudžiamosios jurisdikcijos principai: Monografija. Mykolo Romerio Univ., P. 126.

Dėl recidyvo ir recidyvisto sąvokų bei apsaigimo kaip atsakomybę sunkinančios aplinkybės

Sutinkame su aiškianamajame rašte paminėta įžvalga, kad recidyvisto „etiketė“ yra itin stigmatizuojanti. Juolab, kad visuomenėje sąvoka recidyvistas, manytume, suprantamas kaip itin pavojingas asmuo (ką labiau atitiktų „pavojingo recidyvisto“ sąvokos turinys, BK 27 str. 2 d.). Manytume asmenį, padariusį du ar keletą nusikaltimų (porą vagysčių, porą kartų disponavusių didesniu nei 5 g kanapių kiekiu) įvardinti kaip nors kitaip, kaip pakartotinai nusikaltusį, nėra tikslinga. Siūlytume apskritai iš BK pašalinti recidyvo, recidyvisto sąvokas. Juolab, kad BK teisinės paskemes sieja praktiškai tik su pavojingo recidyvisto statusu. Galiojančiame BK „paprastą“ recidyvą matome tik sunkinančių aplinkybių sąrašė (BK 60 str. 1 d. 13 p.). Šią aplinkybę galima performuluoti į, pavyzdžiui, „nusikaltimas padarytas turint teistumą už tyčinį nusikaltimą“, kartu numatant galimybę teismui nepripažinti šios aplinkybės sunkinančia (kaip yra numatyta BK 60 str. 1 d. 1 p.). Projekte siūlomas reguliavimas, kurio siekiama paaiškinti, kad recidyvo aplinkybė nėra privalomai vertintina kaip sunkinanti visais atvejais, manytume, yra pernelyg gremėzdiškas.

Kartu siūlytume apsvastyti ir sąvokų „pavojingas recidyvas“, „pavojingas recidyvistas“ atsisakymo galimybę. Kriminologiniu požiūriu ir šiuo atveju tai tėra „etikečių kljavimas“ pagal formaliuosius požymius. Jis riboja teismo galimybę vykdyti teisingumą ir individualizuoti skiriamas sankcijas, įvertinti pakartotinai nusikaltusio asmens atvejį. Praktikoje tai ypač aktualu, jei asmuo serga priklausomybe ir sutiktų gydytis, bet teismas, atsižvelgdamas į jo kaip pavojingo recidyvisto statusą, dažnai neturėtų kitos galimybės kaip tik skirti laisvės atėmimo bausmę. Formalių „etikečių“ kodekse reiktų atsisakyti ir palikti teismui vertinti, ar žmogus yra pavojingas ar ne.

Kartu, kad jau aptariame atsakomybę sunkinančių aplinkybių korekcijas, siūlytume apsvastyti, ar asmens apsaigimas (BK 60 str. 1 d. 9 p.) iš tiesų rodo didesnę nusikaltimo pavojingumą, palyginus su tokiais pačiais nusikaltimais, kurie įvykdomi blaivia galva, ne impulsyviai, ne praradus savitvardą. Manytume, kad nerodo. Juo labiau, toliau Projekte siūloma numatyti pagalbos priemonės asmenims, kurių nusikaltimo padarymo viena priežasčių buvo apsaigimas. Tai teisingas požiūris. Bet griežtesnis baudimas, manytume, nederu su požiūriu, kad asmenims reikia padėti atsikratyti žalingų svaiginimosi įpročių. Neteigiame, kad apsaigimą reiktų laikyti švelninančia aplinkybe.² Manytume, kad jį reiktų tiesiog išbraukti iš atsakomybę sunkinančių aplinkybių sąrašo.

Dėl sutapčių ir tęstinės nusikalstamos veikos apibrėžimo naujame BK 27¹ straipsnyje

Manytume, tęstinės veikos ir daugeto sąvokos skirtingų kategorijų bylose natūraliai skiriasi. Pavyzdžiui, tęstinis nusikaltimas kalbant apie apgaulingą buhalterinės apskaitos vedimą, tęstinę vagystę, tęstinį sukčiavimą, tęstinį disponavimą nedideliu kiekiu narkotinės medžiagos gali skirtis, turėti papildomų požymių. Jei siūlant šį apibrėžimą norima spręsti specifinę tam tikrų nusikaltimų

² Kita vertus Ispanijos BK 21 straipsnio 2 dalis numato, kad sunki priklausomybė nuo psichoaktyvių medžiagų yra atsakomybę lengvinanti aplinkybė,
https://www.mjusticia.gob.es/es/AreaTematica/DocumentacionPublicaciones/Documents/Criminal_Code_2016.pdf

kvalifikavimo problemą, yra didelė rizika, kad gali būti nepagrįstai pakeista praktika ir sugriežtinta atsakomybė kitų kategorijų bylose. Dėl to labai abejotume vieningos tęstinės sąvokos įtvirtinimo BK tikslingumu. Manytume, šiai sąvokai turi likti lankstumo ir ją, kaip ir iki šiol, turėtų formuoti teismų praktika bei doktrina.

Siūlomi apibrėžimai nėra visiškai aiškūs. Pavyzdžiui, minimas sutapties požymis – savarankiškos veikos – aiškumo sutapties sąvokai nepriduoda. O jei sąvoką sudėtinga lakoniškai ir universaliai apibrėžti, tikslingiau leisti ją aiškinti doktrinai ir teismų praktikai byla po bylos. Kitas pavyzdys – kaip tęstinės nusikalstamos veikos požymis nurodoma tai, kad atskirus veiksmus jungia kaltės forma. Kaltės forma kažin ar gali jungti veikas, jungia sumanymas ar tikslas, o kaltės forma (pvz., tyčia) yra tokia pati visų tyčinių nusikaltimų.

Siūloma nuostata dėl administracinių nusižengimų laikymo tęstiniu nusikaltimu irgi neaiški. Nėra aišku, ar šiuo atveju taikomi pirmame pastraipos sakinyje nurodyti požymiai. O vartojamas požymis „visuma“ yra labai neapibrėžtas.

Kartu labai diskutuotina idėja, ar laike ištęstos smulkios administracinės veikos turėtų būti vertinamos kaip vienas nusikaltimas, kuris netgi galėtų būti baudžiamas laisvės atėmimu. Pavyzdžiui, jei įvyktų dalies dabartinio BK 259 str. 2 dalyje numatytų veikų dekriminalizacija, asmenį, kelis kartus per savaitę rūkantį po nedidelį kiekį kanapių, pagal siūlomą apibrėžimą iš esmės galima būtų kaltinti nusikaltimo padarymu (imant ilgą laikotarpį). Bet tokia smulkių pažeidimų akumuliacija į sunkesnius (ir netgi nusikaltimus) vargu ar atitinka įstatymo idėją bei vestų prie labai ženklaus baudžiamosios politikos sugriežtinimo smulkių pažeidimų atžvilgiu. Projekto tikslai deklaruojami kitokie.

Manytume, galėtų būti atskira diskusija kaip spręsti profesionalių smulkių pažeidimų darymo problemą (pvz., vagysčių iš parduotuvių ar kišenvagysčių). Manytume, tinkamiau ieškoti sprendimo darant korekcijas ANK ir ar BK specialiojoje dalyje, bet ne BK bendrojoje dalyje. Pavyzdžiui, Vokietijos BK numato profesionalios vagystės požymį, galima būtų svarstyti apie tokio ar panašaus požymio numatymą ir Lietuvos įstatyme.

Dar pridurtume, kad jei keliamas tikslas BK įtvirtinti pavienės veikos teoriją (ko siūlytume nedaryti), tai, matyt, turėtų būti aprašoma ne tik tęstinė, bet ir trunkamoji veika, galbūt ir kitos pavienės veikos rūšys? Bet siūlytume to nedaryti, BK neaprašinėti nei vienos pavienės veikos rūšies, kaip ir tiesiogiai su pavienės veikos sąvoka susijusių daugeto rūšių.

Atleidimo nuo atsakomybės susitaikius (BK 38 straipsnis) sąlygų korekcija

BK 38 str. 1 dalies 2 p. siūlytina numatyti bent šiek tiek ilgesnį, ne dvejų, bet trejų metų laikotarpį. Tuomet, kai atlygintinos žalos dydis labai nemažas, dvejų metų jai atlyginti gali ir nepakakti. O tai apribotų BK 38 straipsnio taikymo galimybes.

Bausmių skyrimo nuostatos

Rengiamas projektas būtų puiki proga pašalinti ryškų mūsų BK trūkumą – draudimą su kitomis bausmėmis skirti baudą (jį numato BK 42 str. 3 dalis, tiesa, draudžianti bet kokios bausmės skyrimą kartu su kita bausme). Tokia galimybė yra numatyta (ir ne be pagrindo) kitų valstybių kodeksuose, pavyzdžiui, Vokietijos:

41 straipsnis Bauda šalia laisvės atėmimo

Jeigu kaltininkas savo veika praturtėjo arba bandė praturtėti, kartu su laisvės atėmimu gali būti skiriama bauda, net jei ji sankcijoje nėra numatyta arba numatyta tik kaip alternatyva, jei tai tikslinga atsižvelgiant į kaltininko asmenines bei ekonomines aplinkybes.³

Lietuviškojo reguliavimo ydingumas itin pasireiškia baudžiant už sunkius į praturtėjimą orientuotus nusikaltimus, kai nusprendus taikyti laisvės atėmimą (ar jį atidedant), nelieta galimybės paskirti ir baudos, kuri būtų labai taikli priemonė taikant atsakomybę už nusikaltimus, kuriais siekiama praturtėti.

Ši idėja buvo minėta dar 2010 metais apžvalginėje studijoje, kuri nurodoma ir aiškinamajame rašte.⁴ Taip pat vėliau vėl prie jos sugrįžta ir išsamiai aptarta analizuojant atsakomybę už kontrabandą.⁵

Visiškai sutinkame su aiškinamajame rašte išsakyta kritika bausmės skyrimo nuo jos vidurkio taisyklei. Pažymėtina, kad kritiką šiai taisyklei išsakė ne tik aiškinamajame rašte paminėti Vilniaus universiteto mokslininkai, bet ir prof. Olegas Fedosiukas, taip pat mūsų Instituto mokslininkas S. Bikelis.⁶ Kadangi argumentai yra publikuoti ir laisvai prieinami, jų čia nebekartosim, juolab, ginčo dėl argumentų nėra. Kartu kiek stebina, kad projekto autoriai, pritardami taisyklės kritikai, nesiūlo šios taisyklės atsisakyti. Pažymėtina, kad ši taisyklė yra ne tik teoriškai ydinga, bet ir neturi praktinės reikšmės, praktikoje, suvokiant jos ydingumą, jei ir taikoma, tai tik dėl akių – formaliai nurodant, kad dydžio atskaitos taškas yra vidurkis, tačiau toks atskaitos taškas ar jo paminėjimas reikšmės galutinei bausmei neturi.

Dėl arešto bausmės skyrimo sąlygų (BK 49 straipsnis)

Manytume, socialinius arešto taikymo aspektus neblogai sprendžia galimybė atidėti arešto bausmės vykdymą. Juolab, kad Projektu siūloma iš BK 75 straipsnio pašalinti nuostatą, kad atidėti arešto bausmę galima tik pirmą kartą nuteistam šia bausme asmeniui. Tokiam pakeitimui labai pritartina. Tačiau abejonių kelia sūlymas dar radikaliau riboti arešto taikymą ir apskritai netaikyti arešto bausmės dirbantiems asmenims.

Kriminologiniai tyrimai rodo, kad trumpalaikis laisvės atėmimas gali būti veiksmingas pakartotinio smurto artimoje aplinkoje prevencijos požiūriu būtent dirbantiems smurtautojams.

³ § 41 Geldstrafe neben Freiheitsstrafe

Hat der Täter sich durch die Tat bereichert oder zu bereichern versucht, so kann neben einer Freiheitsstrafe eine sonst nicht oder nur wahlweise angedrohte Geldstrafe verhängt werden, wenn dies auch unter Berücksichtigung der persönlichen und wirtschaftlichen Verhältnisse des Täters angebracht ist. // https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_41.html

⁴ Bikelis, S. (2010) Baudžiamosios politikos orientavimo į su laisvės atėmimu nesusijusių poveikio priemonių taikymą galimybes. Vilnius, Teisės institutas, https://teise.org/wp-content/uploads/2020/04/Alternatyvos_kaip_tyrimas.pdf

⁵ Bikelis, S., Giedrytė-Mačiulienė, R., Mickėnienė, I., & Venckevičienė, J. (2017). Cigarečių neteisėta apyvarta: Kompleksinė reiškinių ir kontrolės priemonių analizė. Eugrimas. https://teise.org/wp-content/uploads/2017/04/Cigareciu_apyvarta.pdf P. 164, laisvai prieinama internete.

⁶ Fedosiuk, O. (2019). Baudos bausmė atgrasymo iliuzijos spąstuose. Jurisprudence, 26(2), 292–307. <https://doi.org/10.13165/JUR-19-26-2-03>; Bikelis, S., Giedrytė-Mačiulienė, R., Mickėnienė, I., & Venckevičienė, J. (2017), p. 108

Logika paprasta - žmonės susilaiko, nes nenori prarasti darbo arba, kad darbe kas nors sužinotų, kad jie smurtavo.

Kalbant apie Projekto formuluotes, pažymėtina, kad nėra aiški dirbančio asmens sąvoka, pavyzdžiui, ar individualios veiklos pažymos pakaktų „apsisaugoti“ nuo arešto bausmės? O jei išimtis liestų tik pagal darbo sutartį dirbančiuosius, ar tai neiškreiptų asmenų lygybės principo?

Nėra visiškai aiški ir sąvoka „besimokantis“. Pavyzdžiui, ar ji apimtų išėstines ir kitų formų studijas, mokslus? Šiuo atveju riboti arešto bausmės taikymą nebūtų rimto pagrindo.

Siūlytume persvarstyti, ar siūlomi formalūs ribojimai taikyti arešto bausmę yra būtini, ar nepakaktų bendrojo ultima ratio ir proporcingumo principų, kad teismas įvertintų arešto bausmės paskyrimo tikslingumą.

Baudų juridiniams asmenims dydžiai

Iš esmės neprieštaraudami gan drastiškam maksimalių baudų juridiniams asmenims padidinimui (kadangi tai nėra mūsų teisės sistemai nežinomi dydžiai ir jų apskaičiavimo metodai), vis tik siūlytume sklandžiau išdėstyti siūlomą taisyklę dėl baudos maksimumo. Maksimali bauda yra teorinis dalykas, o skiriama bauda – konkreti teismo skiriama bauda. Frazė, apjungianti abi sąvokas „skiriama maksimali bauda“ yra logiškai ydinga. Siūlytume perfrazuojant siūlomą taisyklę, ją išdėstant paprasčiau. Ji galėtų skambėti taip, kad juridiniams asmenims baudos maksimalus dydis yra 100 000 MGL arba iki 20 proc. nuo jų metinių pajamų, žiūrint kuris dydis yra didesnis.

BK 54 straipsnio korekcijos

Nepritariame siūlymui patikslinti BK 54 straipsnio 2 dalies 5 punktą požymiu „turtinė padėtis“. Pagal susiklosčiusią teismų praktiką kaltininko asmenybės charakteristika apima ir turtinę padėtį, ir ji teismų paprastai yra vertinama skiriant bausmę. Įstatyme atskirai minint turtinę padėtį, kyla klausimas, gal tuomet reiktų išskirti šeiminę padėtį, kaltininko elgesį iki ir po nusikaltimo, išsilavinimą ir t. t. Abejotina, ar reikia išskirti tik vieną iš kaltininko asmenybės vertinimų kriterijų.

Dėl BK 54 straipsnio 3 dalies pakeitimo - „švelnesnė bausmė“ apima tiek švelnesnę bausmės rūšį, tiek ir švelnesnę tos pačios rūšies bausmę. Tai pagrindžia susiformavusi ir gausi teismų praktika bei mokslo šaltiniai. Todėl toks įstatymo tikslinimas nebūtinai.

Vietoje šio pakeitimo, siūlytume nurodyti, kad vadovaujantis teisingumo principu gali būti ne tik paskiriama švelnesnė bausmė, bet ir atidedamas paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymas, kai tam sąlygų nenumato BK 75 straipsnis. Šiuo metu nesant tokios galimybės, teismų praktikoje neretai pagal BK 54 straipsnio 3 dalį paskiriama per švelni bausmės rūšis (pvz., laisvės apribojimas). Laisvės atėmimo bausmės atidėjimas galėtų būti puikus tarpinis variantas tarp realios laisvės atėmimo bausmės ir švelnesnių bausmių tais atvejais, kai realus laisvės atėmimas būtų per griežta bausmė, bet alternatyvios bausmės būtų pernelyg švelnios.⁷

⁷ Pranka, D. (2019). Baudžiamosios atsakomybės už neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis praktinės problemos ir teisinio reguliavimo trūkumai. Teisės problemos, Nr. 2 (98), P. 38

Kita vertus, pertvarkius BK 75 straipsnį taip, kad jo taikymo galimybės būtų ženkliai praplėstos, galbūt šio patikslinimo 54 straipsnio 3 dalyje būtinybės neliktų.

BK 55 straipsnio pakeitimas

Laba abejotume dėl pakeitimo būtinybės ir dėl aiškinamajame rašte nurodytų argumentų svarumo. Juolab, kad pakeitimas nėra nuoseklus. Pagal pakeitimo esmę išeitų, kad nesunkus nusikaltimas laikomas mažiau pavojingas nei neatsargus. Aiškinant BK sistemiškai, kartu specialią ir bendrąją dalis, tokios išvados daryti negalima. Paprastai yra priešingai.

Dėl baudžiamojo poveikio priemonės - įpareigojimo dalyvauti smurtinį elgesį keičiančiose programose

BK 72² straipsniu siūloma praplėsti veikų ratą, kurias padariusiam asmeniui teismas skirtų įpareigojimą dalyvauti smurtinį elgesį keičiančiose programose. Siūlytume apsvaiginti, ar plečiant veikų ratą, nereiktų dabartinės imperatyvios formuluotės pakeisti į diskrecinę, ar tikrai kiekvieno smurtinio konflikto (pvz., vienkartinio, emocianalaus įvykio) kaltininkus privalu įtraukti į minėtas programas. Iš esmės, skirant baudžiamojo poveikio priemones, nukreiptas į pagalbą kaltininkui, imperatyvų neturėtų būti, tai prieštarautų poveikio (pagalbos) priemonių individualizavimo principui. Programų skyrimą reiktų palikti teismo diskrecijai.

Dėl baudžiamojo poveikio priemonės - dalyvavimo alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, resocializacijos ar kitose programose bei kursuose

Šiai baudžiamojo poveikio priemonei taip pat siūlytume numatyti taikymo diskreciją. Jei asmuo neturi priklausomybės nuo psichoaktyvios medžiagos ir jo poelgis greičiau atsitiktinio pobūdžio, nukreipimas į priklausomybių prevencijos kursus gali būti nelabai prasmingas.

Iš kitos pusės, asmuo, sergantis priklausomybe, gali padaryti nusikalstamą veiką veikiamas ne tik apsvaigimo, bet ir abstinencijos (nebūdamas apsvaigęs). Siūlome apsvaiginti, ar nereiktų praplėsti aptariamų priemonių taikymo srities, kad apimtų ir šiuos atvejus.

Taip pat siūlome apsvaiginti, gal vertėtų nurodyti, kad programos ir kursai, į kuriuos gali būti nukreipiami asmenys, turėtų būti licencijuoti. Lietuvoje yra nemažai asmenų, teikiančių abejotinos kokybės paslaugas be licencijų, nepatvirtintomis metodikomis.

O kalbant iš esmės, kviestume apsvaiginti daugiau priemonių, kurios ribotų baudžiamąją intervenciją kaltininkams, kurių elgesio problemas didele dalimi lemia priklausomybės ir šias problemas galėtų išspręsti gydymas ir kitos pagalbos priemonės, o ne baudžiamosios sankcijos.

Dėl išplėstinio turto konfiskavimo sąlygų korekcijų

Minimalios konfiskuotino turto vertės reikalavimas BK 72³ straipsnyje iš tiesų yra probleminis, tačiau problemą spręsti reiktų priešingu būdu, nei siūloma Projekte. Šiuo klausimu yra neseniai publikuotas ir laisvai prieinamas straipsnis *Bikelis S. (2022) Minimali konfiskuotino turto vertė legalumo ir proporcingumo principų bei racionalios baudžiamosios politikos kontekste*.⁸ Straipsnyje grindžiamas teiginys, kad imperatyvus draudimas konfiskuoti tam tikros vertės nesiekiantį nusikalstamu būdu gautą turtą prieštarauja principui *iš neteisės teisė nekyla* ir nėra pakankamai svarių argumentų, kurie pagrįstų tokios išimties iš minėto principo taikymą. Minimalios konfiskuotino turto vertės nustatymas buvo įstatymų leidėjo klaida, kurią reiktų ištaisyti.

Straipsnyje parodoma, kad minėta klaida buvo padaryta nepagrįstai derinant išplėstinio turto konfiskavimo sąlygas su baudžiamosios atsakomybės už neteisėtą praturtėjimą sąlygomis, ir siūlomo Projekto aiškinamajame rašte ši klaida vėl yra daroma. Skirtingai nuo baudžiamosios atsakomybės, nusikalstamos kilmės turto konfiskavimui (kaip ir panašios teisinės prigimties institutui – žalos atlyginimui) taikytinas principas *iš neteisės teisė nekyla*, bet ne *ultima ratio*.

Dar daugiau, straipsnyje grindžiama mintis, kad Lietuvos baudžiamajame kodekse numatyta sąlyga, ribojanti išplėstinio turto konfiskavimo taikymą turtui, kurio vertė yra mažesnė nei 250 MGL, prieštarauja Direktyvai 2014/42/ES. Direktyva numato maksimalius leistinus ribojimus nacionalinių teismų konfiskavimo galioms ir minėtas ribojimas Direktyvoje nėra nenumatytas. Nesunku numanyti, kad nustatydamas aukštą turto vertės slenkstį valstybė narė galėtų iš esmės išvengti Direktyvos įpareigojimo taikyti nusikalstamos kilmės turto konfiskavimą.

Taigi, siūlome projektą pakeisti taip, kad iš BK 72³ straipsnio būtų pašalinta nusikalstamu būdu gauto turto minimalios vertės sąlyga.

Dėl baudžiamojo poveikio priemonės - viešųjų teisių atėmimo

Siūlome apsvarstyti, kiek prasminga yra išskirti BK 68¹ straipsnyje nurodytą draudimą būti paskirtam ar išrinktam į valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų, įmonių ar nevalstybinių organizacijų renkamas ar skiriamas pareigas, kai šį draudimą, mūsų manymu, visiškai įgyvendintų BK 68² straipsnyje numatytas draudimas eiti atitinkamas pareigas. Ar nėra BK 68¹ straipsnis perteklinis? Manytume, kad BK 68¹ straipsnis yra pernelyg procedūrinis, akcentuoja tam tikrų pareigų užėmimo būdus (skyrimą, rinkimą), bet ne draudimo tikslą – kad atitinkamose pareigose nusikaltimą padaręs asmuo neužimtų atitinkamų pareigų. Procedūrinės nuostatos dėl draudimo kandidatuoti į pareigas, kurias eiti asmeniui uždrausta, matyt, turėtų būti rinkimų kodekse, o BK pakaktų draudimo, atitinkančio draudimo tikslą ir esmę – draudimo eiti tam tikras pareigas, kuris jau yra numatytas BK 68² straipsnyje.

⁸ Kriminologijos Studijos, 2022/10, pp. 30-47. <https://doi.org/10.15388/CrimLithuan.2022.10.2>

Dėl 75 straipsnio

Siūlytume iš esmės reformuoti bausmės vykdymo sąlygas, sumažinant teorinio nusikaltimo sunkumo (apibrėžiamo nusikaltimo rūšimi (sunkus, apysunkis) ir nusikaltimo rūšiniu objektu) reikšmę taikant šį institutą, ir esminę reikšmę suteikiant faktiniam nusikalstamos veikos sunkumo ir kaltininko asmenybės vertinimu, t. y. paskirtos bausmės dydžiui. Atitinkamai, siūlome panaikinti ribojimus bausmės vykdymo atidėjimą taikyti apysunkius, sunkius ar labai sunkius nusikaltimus padariusiems asmenims, kuriems teismas paskyrė palyginus švelnias bausmes. Tokiu būdu gal netgi būtų išspręsta mūsų BK 54 straipsnio 3 dalies pakeitimų komentare išsakyta problema.

Tai pat siūlytume atsisakyti dalinio bausmės vykdymo atidėjimo, kuris, manytume, yra anaip tol ne bausmės vykdymo atidėjimas (nes bausmė vykdoma nedelsiant), o savotiška atleidimo nuo dalies bausmės atlikimo, lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietos forma.

Dėl siūlymo taikyti intensyvią priežiūrą nepilnamečiams (BK 87 straipsnio pakeitimas)

Intensyvi priežiūra yra labai intensyvi intervencija į asmens gyvenimą, turinti įvairiausių negatyvių šalutinių psichologinių ir sociainių poveikių, į kuriuos asmenys ir netgi jų artimieji gali jautriai reaguoti. Tad juolabiau abejotini siūlymai šią priemonę taikyti nepilnamečiams – psichologiškai ir socialiai labai jautriai grupei.

Aiškinamajame rašte minima, kad priemonės nepilnamečiams turi būti nukreiptos ne į baudimą, bet į jų resocializaciją. Tokiam siekiui visiškai pritariame, tačiau siūlymas numatyti galimybę nepilnamečiams taikyti intensyvią priežiūrą, mūsų manymu, prieštarauja deklaruotam siekiui.

Siūloma priemonė yra kontrolės, o ne resocializacijos. Išoriškai matoma apykojė kaip tik trukdo asmens resocializacijai, riboja galimybes dirbti (pavyzdžiui, dirbti padavėjais), riboja galimybes laisvai rengtis, laisvai jaustis visuomenėje, skatina asmenį užsidaryti namuose, kad nepatirtų negatyvių reakcijų iš aplinkinių keliamo streso.

Manytume, iš principo nėra logiška ir proporcinga numatyti intensyvią priežiūrą asmeniui, juolab, nepilnamečiui, atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės. Nuo baudžiamosios atsakomybės atleidžiami tie asmenys, kurie mažiau pavojingi, padarę mažesnio pavojingumo nusikaltimus, yra kitų aplinkybių, kad teigiamas poveikis kaltininkui bus padarytas ir netaikant buačiamosios atsakomybės. Kam tuomet taikyti intensyvią priežiūrą, kurios paskirtis turėtų būti aukštą riziką visuomenei keliančių asmenų kontrolė.

Atsižvelgiant į aptariamą priemonės intensyvumą ir šalutinius poveikius, nebūtų pateisinama (proporcinga) ją taikyti siekiant užtikrinti kitų poveikio priemonių vykdymo kontrolę, išskyrus nebent atvejus, kai asmeniui taikomas įpareigojimas nesiartinti prie nukentėjusio asmens.

Instituto vadovė

Ingrida Mačernytė – Panomariovienė

Skirmantas Bikelis, skirmantas.bikelis@teise.org
 Darius Pranka, darius.pranka@teise.org
 Simonas Nikartas, simonas.nikartas@teise.org